

УДК 159.944:37.015.3

Клибанівська Т.М.

ДИНАМІКА АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ ВІД ПЕРШОГО ДО ВИПУСКНИХ КУРСІВ

Клибанівська Т.М. Динаміка адаптації студентів вищих навчальних закладів до навчання в університеті від першого до випускних курсів. У статті проаналізовано динаміку перебігу процесу адаптації до навчальної діяльності студентів університету. Зауважено, що в ході адаптації відбуваються зміни особистісних якостей. Виокремлено три складові загального змісту процесу адаптації студентів до навчання у ВЗО: соціально-психологічну, психологічну та діяльнісну.

У половини досліджуваних студентів-першокурсників виявлено стани, які справляють негативний вплив на ефективність їхньої навчальної діяльності. Констатовано, що виявлені показники за досліджуваними параметрами значно вищі у третьокурсників і випускників, ніж у першокурсників. Встановлено, що психічні стани є визначальним компонентом психічної діяльності студентів, формуючи напрям і характер перебудови адаптаційних змін, і виступають одним із критеріїв успішності процесу адаптації у психофізіологічному плані.

Ключові слова: адаптація, студент, навчальна діяльність, високоадаптовані студенти, адаптаційні зміни, психічна діяльність.

Клебановская Т.Н. Динамика адаптации студентов высших учебных заведений к обучению в университете от первого к выпускным курсам. В статье осуществлен анализ динамики протекания процесса адаптации студентов университета к учебной деятельности. Отмечено, что в ходе адаптации происходят изменения личностных качеств. Выделены три составляющих общего содержания процесса адаптации студентов к обучению в вузе: социально-психологическая, психологическая и деятельностная.

У половини досліджуваних студентів-первокурсників определены состояния, негативно влияющие на эффективность их деятельности. Обнаружено, что показатели по исследуемым параметрам значительно выше у третькурсников и выпускников, чем у первокурсников. Установлено, что психические состояния являются составляющим компонентом психической деятельности студентов, формируя направление и характер перестройки адаптационных изменений, и выступают одним из критериев успешного процесса адаптации в психофизиологическом плане.

Ключевые слова: адаптация, студент, учебная деятельность, высокоадаптированные студенты, адаптационные изменения, психическая деятельность.

Постановка проблеми. Адаптація особистості студентів на сучасному етапі розвитку вищої школи є однією із найбільш важливих проблем. Від того, як студенти будуть підготовлені на початковому етапі, залежить їхній подальший рівень професійної підготовки та діяльності.

У ході адаптації відбуваються зміни особистісних якостей, обумовлені завданнями навчальної діяльності, які можуть бути як позитивними (підвищення самооцінки та мотивації до навчання, набуття нових знань, вмінь та навичок, підвищення працездатності та ін.), так і негативними (зниження самооцінки, мотивації та працездатності та ін.).

Навчальна діяльність студентів, як правило, пов'язана з отриманням, переробкою й повідомленням (усним, письмовим) інформації через канали зворотного зв'язку і характеризується високим емоційним навантаженням, регулярною перевтомою, стресовими ситуаціями, що періодично виникають.

Процес адаптації до навчання у вищому закладі освіти – явище складне, багатогранне, яке завершується, як правило, до кінця III курсу (Андреева А., Гапонова С., Смірнов А. та ін.). Найбільшу кількість студентів, відрахованих з університету, виявляють саме на I курсі. Тому прискорення процесу входження першокурсників у новий для них спосіб життя і діяльності, а також виявлення факторів, психологічних умов та закономірностей підвищення адаптованості студентів є важливим завданням викладачів та психологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність навчальної діяльності забезпечується низкою психологічних факторів, найважливіший із яких – мотиваційний (Ільїн Є., Краєв О., Мухіна Г., Полежаєва І. та ін.). У психологічній літературі поширена думка про те, що на процес адаптації суттєво впливає відповідність «мотиваційного фактора» особистості змісту та умовам діяльності, за допомогою якої здійснюється зв'язок між організмом та середовищем. А при вступі до ВЗО молодь потрапляє в ситуацію, пов'язану із перебудовою способу життя, переходу з режиму навчання в школі на режим навчання в університеті, які значно відрізняються. Тому мотивація високоадаптованих і дезадаптованих студентів має свої особливості.

Динаміка та мінливість навчальної мотивації пов'язані з низкою причин: хибна вихідна мотивація професії і, як наслідок, її менша привабливість; навчання в групі з аморфною мотиваційною структурою, в якій немає виражених мотивів ні до навчальної, ні до професійної діяльності і відзначається низька успішність; високий ступінь дезадаптованості – складна перебудова сформованого стереотипу навчальної діяльності, пристосування до нових умов навчання та побуту, що викликає негативні емоції страху, неуспіху та зниження успішності студентів.

Головним фактором, який викликає нервово-психічні перевантаження, перевтому, є так званий інформаційний стрес – необхідність переробки великої кількості інформації у стислий термін. До стрес-факторів, що діють на студентів, також відносять: високу інтенсивність екзаменаційного періоду, нерозуміння чи недостатнє знання предмета(-тів), страх бути відрахованим з вишу через неуспішність, дефіцит часу, не-

повноцінне харчування, недостатню рухову активність [8; 9]. Значний вплив на різні функціональні системи студентів, аж до порушення механізмів саморегуляції на фізіологічному рівні, справляє екзаменаційний стрес [5]. Таким чином, очевидно, що для навчання у ВЗО, як для виду діяльності, взагалі властива підвищена стресогенність.

Тому не дивно, що, за даними різних дослідників, більше половини студентів страждають порушеннями сну, близько 80% зазнають надмірно високих емоційних напружень напередодні іспитів, значна частина студентів схильна до нейротизму; третина студентів має знижений рівень настрою, зазнає порушень у психосоматичній сфері (збудженість нервової системи, втрата емоційного контролю); чверть студентів мають хронічні соматичні захворювання; близько 70% студентів відчувають втому наприкінці робочого дня, 37% – скаржаться на загальну втомленість, 35% – на зниження уваги [3].

Особливий етап у житті студентів становлять перші місяці навчання – так званий період адаптації [1; 3]. У цей період відбувається засвоєння нового способу життя, якісно інших форм стосунків з викладачами й адміністрацією, з новим соціальним середовищем, звикання до змінених побутових умов. Тому всі функціональні системи організму студентів у цей час працюють не на оптимальному рівні: дослідження фізіологів й гігієністів показали, що енергетичні резерви першокурсників, фізіологічні показники стану організму, рівень пізнавальних та емоційно-вольових процесів, відновлювані можливості організму і в цілому працездатність помітно знижені [5, с. 8].

Загальний зміст процесу адаптації студентів до навчання у виші включає три складові: соціально-психологічна відбиває зміну соціальної ролі студента, коригування його потреб та системи цінностей, необхідність більш гнучкої регуляції своєї поведінки, засвоєння норм і традицій, що склалися у виші; психологічна – перебудову мислення й мови студента, різке зростання функцій уваги, пам'яті, збільшення емоційної напруги, формування особистості; діяльнісна – пристосування студентів до нових психофізіологічних навантажень, залучення до напруженої навчальної праці, подолання своєрідного «інформаційного вибуху» [8, с. 28–29].

Динаміка працездатності студентів під час навчання має певні закономірності. Заняття на перших парах припадають на період впрацьовування, що характеризується нижчою порівняно з оптимальною працездатністю; заняття на четвертій-п'ятій парах припадають на період субкомпенсації (надмірного напруження пізнавальних можливостей) чи навіть декомпенсації (нездатності організму впоратися з навантаженням, зниження рівня пізнавальних і емоційно-вольових процесів) [12]. Подібна тенденція спостерігається і впродовж робочого тижня: в перший і останній його дні продуктивність праці студентів є звичайно нижчою; у вівторок період впрацьовування завершується, настає стадія гіперкомпенсації, що охоплює і середу; в четвер підтримка працездатності на необхідному рівні здійснюється завдяки підключенню вольових зусиль [6; 12]. Аналогічні зміни також простежуються і впродовж семестру, і в цілому впродовж навчального року [6, с. 8].

Різні за характером навчальні навантаження справляють різний вплив: унаслідок практичних занять розумова працездатність знижується значно меншою мірою, ніж після лекцій [5].

Серед загальних важливих факторів ефективною адаптації студентів, що позитивно позначаються на їхній діяльності та навчальній успішності, різні дослідники називають: рівень мотивації до навчання, рівень функціональної рухливості нервових процесів, рівень фізичного розвитку й обсяг занять фізичною культурою та спортом, здатність до саморегуляції, в тому числі саморегуляції своєї навчальної діяльності, оптимізм, навчальну винахідливість [4; 11; 13].

Негативно на навчальній діяльності та успішності студентів позначаються конфліктність, рівень травматичного стресу, незадоволеність навчанням і надмірна самовпевненість [3; 4].

Таким чином, зважаючи на існування вираженої тенденції до погіршення стану здоров'я студентів, навчальна діяльність яких характеризується високим емоційним навантаженням, регулярною перевтомою, стресовими ситуаціями, що часто призводить до різних форм прояву порушень їхнього психічного й фізичного здоров'я, погіршення ПФС і значно знижує ефективність їхнього навчання, очевидно є необхідність ефективного здійснення психофізіологічного забезпечення їхньої навчальної діяльності. У ході власних експериментальних досліджень, результати яких викладені далі, ми вирішували завдання встановлення значущості різних адаптаційно актуальних для студентів факторів, з урахуванням їхніх статевовікових особливостей та особливостей навчальної діяльності, як основи для здійснення оптимізації їхніх адаптаційних можливостей.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Для дослідження динаміки адаптаційних змін у навчальній діяльності студентів ми застосували методіку «Шкала оцінки функціонального психічного стану (ФПС)» В.І. Чиркова – ФПС-1Л [10], яку застосовують для індивідуального дослідження і діагностики психічних станів та працездатності в процесі навчальної та трудової діяльності.

Важливою перевагою цього методу є можливість оцінити не тільки загальний психічний стан досліджуваного, але й вираженість таких параметрів, як спонукальні переживання (мотивація), емоційно-оціночні переживання (настрій, оцінка успіху-неуспіху в діяльності), переживання інтенсивності стану (рівень бадьорості).

Методика ФПС-1Л представлена у вигляді біполярної шкали Лікерта із семибальною вербально-числовою оцінкою інтенсивності.

Після заповнення бланку відзначені позиції згідно з ключем переводимо в бали, а потім вираховуємо середнє значення балів для кожного показника. За вирахуваними середніми значеннями будуємо профіль, який відображає співвідношення показників шкали функціонального психічного стану, який порівнюємо з набором еталонних профілів, що свідчить про природу психічного стану, що виник.

Спонукальні переживання, пов'язані з бажанням навчатися, – це насамперед, мотивація залученості до навчального процесу, його інтенсивність.

До групи оціночних (емоційно-оціночних) включені переживання успіху-неуспіху в навчальній діяльності і настрій людини. Переживання успіху-неуспіху є наслідком оцінки результату вже здійсненої діяльності і відображають ступінь наближення до мети, включаючи окремі спроби на проміжних етапах. Настрій людини є афективним фоном діяльності, який відображає узагальнений успіх людини не тільки в конкретній діяльності, але й на даному етапі її життя.

Переживання інтенсивності стану відображають зміни його активності в континуумі «сонливість-бадьорість» і характеризують активаційно-ресурсні можливості особистості.

Одержані результати ми обробляли за допомогою методів варіаційної статистики з вирахуванням середньоарифметичної (M) і помилки середньої (m). За ними будували профілі реальних психічних станів, які виникають у процесі навчальної діяльності, які згодом порівнювали з еталонними профілями.

Достовірність розбіжностей визначалася за t -критерієм Стьюдента з підрахунком вірогідності помилки.

У роботі взяли участь 214 осіб: 49 студентів I курсу (25 студентів економічного факультету та 24 студенти факультету менеджменту та права); 64 студенти III курсу (30 студентів технологічного та 34 студенти агрономічного факультетів); 38 студентів IV курсу факультету менеджменту та права та 63 – студенти випускних курсів (39 – V курсу економічного факультету та 24 – магістри факультету менеджменту та права) ВНАУ денної форми навчання.

Дослідження на всіх факультетах проводилися в першу зміну, після двох пар занять у звичайний навчальний день (ні заліків, ні контрольних робіт не було).

Аналіз одержаних результатів показав різну ступінь вираженості окремих параметрів станів, проте має місце збіг загальної конфігурації одержаних профілів у студентів третіх курсів з еталонними профілями, характерними для «оптимального» і «реального» станів на навчальних заняттях.

Спостерігаємо ріст показників спонукальних (настрій) і оціночних переживань (оцінка успіху) у студентів-старшокурсників.

Усереднений профіль першокурсників відрізняється від вищеописаних профілів студентів старших курсів не тільки за рівнем основних показників, але і за структурою їх загальної конфігурації. Тому ми провели індивідуальний аналіз профілів першокурсників, який розкрив у 25% студентів наявність двох негативних станів: 1) наближеного до депресії і 2) наближеного до стресу, високої напруженості і можливості неадекватного реагування. Ще у 25% студентів I курсу були виявлені профілі, які відповідають еталонам станів зниженої психічної активності.

Таким чином, практично у половині досліджуваних студентів-першокурсників виявлено стани, які справляють негативний вплив на ефективність їхньої навчальної діяльності, викликаний різними причинами.

Аналогічні дані були одержані в роботах І. Симаєвої, яка досліджувала динаміку емоційно-чуттєвих станів у процесі адаптації школярів і студентів (за результатами методики FPI), а також зафіксувала переважання станів, наближених до депресії та стресу, у більше ніж половини студентів-першокурсників [7].

У той же час у студентів старших курсів усіх факультетів відзначалися лише одиничні випадки депресивного або стресового стану, що свідчить про їхню більш високу адаптивність і про, можливо, сформовану соціальну зрілість, також включену в процес адаптації. Однак, у цих же групах в 30% випадків – у третьокурсників і у 47% – у п'ятикурсників були виявлені профілі станів пониженої активності.

Аналіз параметрів, які складають структуру психічних станів студентів, показав статистично значущі розбіжності між групами досліджуваних першокурсників і старшокурсників за більшістю показників (табл. 1).

Таблиця 1

Показники функціонального психічного стану студентів

Групи досліджуваних	Параметри ФПС			
	Рівень бадьорості	Настрій	Мотивація	Оцінка «успіху-неуспіху»
I курс	3,92 ± 0,13	4,86 ± 0,12	4,63 ± 0,11	4,53 ± 0,12
III курс	3,87 ± 0,12	5,4 ± 0,14	5,6 ± 0,13	5,24 ± 0,13
V курс - магістранти	3,7 ± 0,14	5,2 ± 0,16	4,9 ± 0,17	5,1 ± 0,14

З табл. 1 видно, що самі високі показники за досліджуваними параметрами спонукальних та оціночних переживань (Н, М, ОУ) відзначені у третьокурсників і випускників достовірно вищими, ніж у першокурсників ($p < 0,05$).

Такі виражені розбіжності між показниками функціонального психічного стану студентів перших та третіх курсів пов'язані, на нашу думку, з підвищенням загальної адаптивності студентів до третього курсу, звиканням до режиму і методів викладання у вищій школі, внаслідок чого у багатьох студентів підвищується і навчальна успішність, закріплюються переживання успіху в діяльності.

Окрім того, при повторній дії стресогенних факторів у студентів розвиваються компенсаторні та захисні механізми і проходить корекція неоптимальних типів саморегуляції психічних станів [2].

До цього часу розв'язуються і проблеми професійного самовизначення на цей момент життя: студент обирає для себе намір продовжити навчання у даному освітньому закладі. Тому емоційне напруження в навчальній діяльності третьокурсників, порівняно з першокурсниками, дещо знижується, що достовірно підтверджено статистичними даними.

В уже зазначеному дослідженні І. Симаєвої у студентів третього і особливо четвертого курсів відзначається зниження вираженості депресивних і субдепресивних стресових станів, рівня невротичності, реактивної агресивності і дратівливості у більшості респондентів [7]. Автор вважає, що прояв позитивних емоційно-чуттєвих станів на даному етапі навчання пов'язаний із формуванням до цього часу перебування у вищому закладі освіти антиципаційного компонента, тобто вступу процесу адаптації в стадію випереджувального відображення стресу.

Слід підкреслити, що в досліджуваній нами групі п'ятикурсників і магістрантів відзначена висока успішність студентів, крім того, дослідження проходили в кінці навчання. Як з'ясувалося, частина студентів старших курсів ВНАУ працюють за фахом або спрямовані на навчання в аспірантурі, тому в них гарний настрій та впевненість у майбутньому.

Як відомо, переживання успіху-неуспіху в діяльності впливає на її якість та бажання її здійснювати в майбутньому, в даному випадку – на якість навчання в університеті. У студентів із загальним високим рівнем негативних емоційних переживань, як правило, спостерігаємо низький (нижчий від нормативного) рівень мотивації досягнення успіху в навчальній діяльності, що само собою є сигналом неблагополуччя і наявності негативного емоційного фону – очікування неуспіху, про що свідчать і наші дані.

Так, показники очікування успіху в старшокурсників значно нижчі, ніж у інших групах досліджуваних ($p < 0,05$), проте практичний досвід та стійка професійна самоактуалізація не знижують їхньої впевненості в собі.

Оскільки психічні стани не впливають на узгоджену дію психічних процесів (сприймання, уваги, мислення, пам'яті), позитивні адаптаційні зміни на старших курсах і відповідно підвищений вплив позитивних спонукальних переживань призводять до підвищення загальної успішності студентів-старшокурсників, які в свою чергу підтримують очікування успіху в навчанні. Утворення нових навчальних цілей, які відповідають вимогам навчання, лежить в основі переходу навчальної мотивації з рівня «знаю» на рівень реально діючої, а досягнення певних результатів приводить до перебудови ставлення до майбутньої професії. Тому не випадково рівень мотивації навчальної діяльності у студентів-старшокурсників значно вищий, ніж у студентів I курсу ($p < 0,01$).

Висновки. Одержані результати свідчать, що саме психічні стани є визначальним компонентом психічної діяльності студентів, визначаючи напрям і характер перебудови адаптаційних змін, і виступають одним із критеріїв успішності процесу адаптації у психофізіологічному плані. Корекція психічних станів у ситуаціях, що виникають у навчальному процесі, слугуватиме основою для прискорення і полегшення адаптації і цілеспрямованого формування професійно значущих рис особистості майбутнього спеціаліста.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі адаптації як творчого процесу, який сприяє формуванню нових інтегративних рис особистості, що підвищують її психофізіологічну адаптивність і стресостійкість людини до екстремальних умов діяльності.

Список використаних джерел

1. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Г.А. Балл // Вопр. психол. – 1989. – № 1. – С. 92–100.
2. Дикая Л.Г. Психическая саморегуляция функционального состояния человека (системно-деятельностный подход) / Л.Г. Дикая. – М. : Ин-т психологии РАН, 2003. – 318 с.
3. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : монографія / О.М. Кокун. – К. : Міленіум, 2004. – 265 с.
4. Кокун О.М. Фізична культура і спорт як фактор підвищення адаптаційних можливостей студентів / О.М. Кокун // Вісник Технологічного університету Поділля. – Ч. 3. – Суспільно-гуманітарні науки. – 2002. – №5. – С. 47–50.
5. Семиченко В.А. Психологічна структура педагогічної діяльності : навч. посіб. / В.А. Семиченко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. – Ч. 2. – 231 с.
6. Семиченко В.А. Психические состояния: Модульный курс для преподавателей и студентов / В.А. Семиченко. – К. : Магістр-S, 1998. – 207 с.

7. Симаева И.Н. Адаптация к условиям учебной деятельности / И.Н. Симаева // Развитие личности. – 2004. – № 4. – С. 167–174.
8. Соколова И.М. Методы исследования адаптации студентов / И.М. Соколова. – Х. : ХМУ, 2001. – 276 с.
9. Соколова И.М. Механізми формування порушень адаптації студентів перших років навчання / И.М. Соколова // Психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – Вип.13. – С. 392–396.
10. Чирков В.И. Методы оценки психического компонента функционального состояния в учебной трудовой деятельности / В.И. Чирков // Методы исследования и диагностики ФС и работоспособности человека-оператора в экстремальных условиях. – М. : Ин-т психологии АН СССР, 1987. – С. 16–39.
11. Ширманова О.В. Эмоциональная напряженность учителя и студента: взаимосвязь физиологических и психологических показателей / О.В. Ширманова // Психол. журн. – 2002. – С. 88–99.
12. Щербина В.А. Навчально-прикладна психофізична підготовка та здоров'я студентів : навч.-метод. посіб. / В.А. Щербина. – К. : [б.в.], 1998. – 160 с.
13. Peverly, S.T. College adults are not good at self-regulation: A study on the relationship of self-regulation, note taking, and test taking / S.T. Peverly, K.E. Brobst, M. Graham, R. Shaw // Journal of Educational Psychology. – 2003. – Vol. 95. – № 2. – P. 335–346.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Ball G.A. Ponjatie adaptacii i ego znachenie dlja psihologii lichnosti / G.A. Ball // Vopr. psihol. – 1989. – № 1. – S. 92–100.
2. Dikaja L.G. Psihicheskaja samoreguljacija funkcional'nogo sostojanija cheloveka (sistemno-dejatel'nostnyj podhod) / L.G. Dikaja. – М. : In-t psihologii RAN, 2003. – 318 s.
3. Kokun O.M. Optimizacija adaptacijnih mozhlivostej ljudini: psihofiziologichnij aspekt zabezpechnnja dijalnosti : monografija / O.M. Kokun. – К. : Milenium, 2004. – 265 s.
4. Kokun O.M. Fizichna kul'tura i sport jak faktor pidvishhennja adaptacijnih mozhlivostej studentiv / O.M. Kokun // Visnik Tehnologichnogo universitetu Podillja. – Ch. 3. – Suspil'no-gumanitarni nauki. – 2002. – №5. – S. 47–50.
5. Semichenko V.A. Psihologichna struktura pedagogichnoji dijalnosti : navch. posib. / V.A. Semichenko. – К. : Vidavnichopoligrafichnij centr «Kijivs'kij universitet», 2000. – Ch. 2. – 231 s.
6. Semichenko V.A. Psihicheskie sostojanija: Modul'nyj kurs dlja prepodavatelej i studentov / V.A. Semichenko. – К. : Magistr-S, 1998. – 207 s.
7. Simaeva I.N. Adaptacija k uslovijam uchebnoj dejatel'nosti / I.N. Simaeva // Razvitie lichnosti. – 2004. – № 4. – S. 167–174.
8. Sokolova I.M. Metody issledovanija adaptacii studentov / I.M. Sokolova. – H. : HMU, 2001. – 276 s.
9. Sokolova I.M. Mehanizmi formuvannja porushen' adaptaciji studentiv pershih rokiv navchannja / I.M. Sokolova // Psihologija : zb. nauk. prac'. – К. : NPU im. M.P. Dragomanova, 2001. – Vip.13. – S. 392–396.
10. Chirkov V.I. Metody ocenki psihicheskogo komponenta funkcional'nogo sostojanija v uchebnoj trudovoj dejatel'nosti / V.I. Chirkov // Metody issledovanija i diagnostiki FS i rabotosposobnosti cheloveka-operatora v jekstremal'nyh uslovijah. – М. : In-t psihologii AN SSSR, 1987. – S. 16–39.
11. Shirmanova O.V. Jemocional'naja naprjazhennost' uchitelja i studenta: vzaimosvjaz' fiziologicheskij i psihologicheskij pokazatelej / O.V. Shirmanova // Psihol. zhurn. – 2002. – S. 88–99.
12. Shherbina V.A. Navchal'no-prikladna psihofizichna pidgotovka ta zdorov'ja studentiv : navch.-metod. posib. / V.A. Shherbina. – К. : [b.v.], 1998. – 160 s.
13. Peverly, S.T. College adults are not good at self-regulation: A study on the relationship of self-regulation, note taking, and test taking / S.T. Peverly, K.E. Brobst, M. Graham, R. Shaw // Journal of Educational Psychology. – 2003. – Vol. 95. – № 2. – P. 335–346.

Klybanivska, T.M. Dynamics of students' adaptation to university studies from first to final year. The article deals with the dynamics of the process of students' adaptation to studies at university. The adaptation is shown to change students' personal attributes which can be both positive and negative. The dynamics and variability of students' education motivation are associated with their incorrect initial professional motivation, belonging to a group of amorphous motivational structure, high maladjustment and new educational and living environment. These usually cause negative emotions of fear and failure that reduce students' academic performance. The students' adaptation to university studies is made up the socio-psychological, psychological and activity components.

The author analyzes the results of the investigation done using a psychodiagnostic technique and variation statistics. It was found that the third-year and graduate students had statistically significantly higher scores on the used scales than the freshmen. Success expectations in senior students were significantly lower than in other respondent groups, but the senior students' practical experience and professional self-actualization increased their confidence.

It was shown that students' mental states determined their mental activities shaping the character of their adaptive changes and being a psychophysiological predictor for their successful adaptation.

Keywords: adaptation, student, learning activities, highly adapted students, adaptive changes, mental activity.

Відомості про автора

Клибанівська Тетяна Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри історії України та філософії Вінницького національного аграрного університету, м. Вінниця, Україна.

Klybanivska, Tetiana Mykolaiivna, Doctor of philosophy (psychology) Vinnitsia National Agrarian University, the chair of Ukrainian history and philosophy, associate professor, Vinnitsia, Ukraine.

E-mail: in_ka@inbox.ru